

- ΚΑΛΛΙΟΠΗ
ΑΜΥΓΔΑΛΟΥ
- ΣΙΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
- ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
- ΝΙΚΟΣ
ΘΕΟΤΟΚΑΣ
- ΗΛΙΑΣ
ΚΟΛΟΒΟΣ
- ΝΙΚΟΣ
ΡΟΤΖΩΚΟΣ
- ΒΑΓΓΕΛΗΣ
ΣΑΡΑΦΗΣ
- ΔΙΟΝΥΣΗΣ
ΤΖΑΚΗΣ

Πώς προσεγγίζουμε το Εικοσιένα;

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

 Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΠΩΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥΜΕ
ΤΟ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ;

Πώς προσεγγίζουμε το Εικοσιένα;

*Πολιτική, κοινωνία, ιδεολογία
στην Ελληνική Επανάσταση*

Επιμέλεια: **Ηλίας Κολοβός, Δημήτρης Δημητρόπουλος**

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ «ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ», ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

Διευθυντής:	Νικόλας Βουλέλης
Διευθυντής σύνταξης:	Σωτήρης Μανιάτης
Υπεύθυνος φύλλου Σαββατοκύριακου:	Τάσος Παππάς
Δημιουργία εξωφύλλου:	Λουίζα Καραγεωργίου
Σελιδοποίηση:	Αντιγόνη Σπανοπούλου

ISBN: 978-618-5334-71-0

 Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

δυνατοτήτων διενεργείται σε πλαίσιο που επιβάλλουν οι εθνικές αξίες. Οφείλει αφ' ενός να μη συγκρούεται με όσες δεσμεύσεις φαίνεται να αναθέτει το εθνικό πρόταγμα στο ίδιο το εθνικό σώμα και αφ' ετέρου να συμμορφώνεται με τις υπό σύνταξη κοινωνικές και πολιτικές ιεραρχίες, δηλαδή με τις παραδοσιακές και τις νέες ελίτ που αναλαμβάνουν να συστήσουν, να νομιμοποιήσουν και να διαχειριστούν τη νέα εθνοκρατική εξουσία.⁶⁸

68 Οι συμπεριφορές καθορίζονται από ιδεολογικά κίνητρα στο εσωτερικό των θεσμών. Τα κοινωνικά σώματα συστήνονται στην ιστορία μέσα σε μια «ατμόσφαιρα» που δεν αφήνει συνήθως γραπτά ίχνη. Οι άνθρωποι, ξεκινώντας από κίνητρα όχι κατ' ανάγκη συλλογικά, οδηγούνται να υπηρετούν συλλογικά συγκροτημένα «ιδανικά» σαν να ήταν δικές τους δημιουργίες και επιλογές. Βλ. P. Veyne, *Comment on écrit l'histoire*, Seuil, Παρίσι 1971, σ. 230 κ.ε.

6 Τα πρόσωπα της πειρατείας και η αντίδραση των τοπικών κοινωνιών στα χρόνια της ελληνικής επανάστασης*

Δημήτρης Δημητρόπουλος

ΠΟΛΕΜΟΣ, ΚΟΥΡΣΟΣ, ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ: τρεις κρίκοι στην αλυσίδα της ιστορίας της Ανατολικής Μεσογείου. Στο Αιγαίο από την επιβολή της Οθωμανικής κυριαρχίας και εξής, οι τρεις αυτοί κρίκοι επανεμφανίζονται διαρκώς. Ο πόλεμος μεταξύ κρατών τροφοδοτεί τη δημιουργία κουρσάρων, μέσω της έκδοσης αδειών καταδρομής εναντίον πλοίων συμφερόντων των εμπολέμων. Η γέννηση νόμιμων κουρσάρων με τη σειρά της πυροδοτεί την πειρατεία, καθώς τα σύνορα ανάμεσα στη νομιμοποιημένη και στην παράνομη σύλληψη πλοίων, εμπορευμάτων και ανθρώπων είναι εύκολα διαπερατά. Οι βενετοτουρκικοί πόλεμοι του 17ου και του αρχόμενου 18ου αιώνα, ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1770-1774, συμπίπτουν ακριβώς με την έξαρση του κούρσου και της πειρατείας στην περιοχή.¹

Αν όμως η διαδρομή αυτή από τον πόλεμο στους κουρσάρους και τους πειρατές έχει καταστεί μια κανονικότητα, τι συμβαίνει σε μια επανάσταση; Και μάλιστα σε μια επανάσταση με τη φυσιογνωμία εκείνης του 1821; Επιγραμματικά ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της ελληνικής επανάστασης, που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα με το θέμα:

1 Μια συνοπτική μελέτη του πειρατικού φαινομένου στις ελληνικές θάλασσες την εποχή αυτή βλ. στην πολύ πρόσφατη μελέτη της Τζελίνας Χαρλαύτη «Η αρπαγή και οι κίνδυνοι στη θάλασσα: Πόλεμοι, κούρσοι και πειρατεία στη Μεσόγειο του 18ου αιώνα», *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700-1821*, επιμέλεια Τζελίνα Χαρλαύτη, Κατερίνα Παπακωνσταντίνου, Αθήνα 2013, σ. 145-206, όπου και αναφορές στην παλαιότερη βιβλιογραφία.

*Το κείμενο είναι επεξεργασμένη εκδοχή της μελέτης: «Pirates during Revolution: The many faces of piracy and the reaction of local communities», *Corsaires and pirates in the Eastern Mediterranean, Fifteenth-Nineteenth centuries*, edited by Gelina Harlaftis, D. Dimitropoulos, David J. Starkey, Αθήνα, Sylvia Ioannou Foundation, 2016, σ. 29-40

- στο ξέσπασμά της είναι μια επανάσταση νεωτερικού τύπου που προετοιμάζεται και σχεδιάζεται από μία μυστική εταιρεία -τη Φιλική Εταιρεία- με σκοπό την εθνική απελευθέρωση,
- λίγους μήνες μετά την έναρξή της οι επαναστάτες ιδρύουν κράτος, ένα εθνικό κράτος νέου τύπου, επομένως γι αυτούς τουλάχιστον η επανάσταση μετατρέπεται σε ένα είδος πολέμου του νέου κρατικού μορφώματος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία,
- δεν πρόκειται για μία στιγμιαία εξέγερση ή έστω μια ολιγόμηνη σύγκρουση αλλά για μία πολεμική διαμάχη που διαρκεί 8 τουλάχιστον χρόνια (από το 1821 μέχρι το 1829), με αποτέλεσμα στο διάστημα αυτών των χρόνων να δημιουργηθεί ένα νέο ρευστό status quo, ενώ ταυτόχρονα προκύπτουν διαφοροποιήσεις τόσο στο συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ των αντιπάλων όσο και στις μορφές που πήρε η διακυβέρνηση των εδαφών που κατείχαν οι επαναστάτες,
- οι συγκρούσεις διεξάγονται σε μία περιοχή με άμεση σχέση με τη θάλασσα. Πράγματι, και οι ηπειρωτικές περιοχές που διεξάγεται ο πόλεμος έχουν μεγάλο μήκος ακτογραμμών, αφού ουσιαστικά η Πελοπόννησος είναι νησί και η νότια Στερεά Ελλάδα βρέχεται σε τρεις πλευρές (με εξαίρεση τη βόρεια) από θάλασσα, κυρίως όμως διότι σημαντικότερο τμήμα του νέου κρατικού υβριδίου το συναποτελούν τα δεκάδες διάσπαρτα στο Αιγαίο νησιά που κατοικούνται από ελληνικό πληθυσμό, ο οποίος διεκδικεί με πάθος την ενσωμάτωσή του στο νέο κράτος. Ομάδες μάλιστα των πληθυσμών αυτών έχουν εξοικείωση με τον ευρύ κύκλο των επαγγελματιών που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Τα δεδομένα αυτά παίζουν, νομίζω, καθοριστικό ρόλο για τις μορφές που πήρε η ναυτική καταδρομή στα χρόνια της επανάστασης, για τη συνάφειά της με τους τοπικούς πληθυσμούς αλλά και για τη συνήθη αλληλοτροφοδότηση κούρσου-πειρατείας. Να διευκρινίσουμε ότι η ύπαρξη του οιονεί ελληνικού κράτους και η γραφειοκρατική λειτουργία, που εν τη γενέσει του δόμησε, σχετίζεται άμεσα με τις διαθέσιμες για τη μελέτη της πειρατείας πηγές. Τα χιλιάδες σχετικά έγγραφα που διασώζονται φαντάζουν

σε μια πρώτη ματιά εν πολλοίς διεκπεραιωτικά και στεγνά διοικητικά, αποκαλύπτουν όμως ποικίλες όψεις των γεγονότων, των μηχανισμών της διοίκησης αλλά και της νοοτροπίας και των συμπεριφορών των προσώπων.² Η δική μας έρευνα επικεντρώθηκε στο έτος 1827, καθώς δύο αντικρουόμενοι λόγοι το καθιστούν προνομιακό:³

α) Τη χρονιά αυτή γιγαντώνεται η πειρατεία, καθώς στρατιωτικά η Επανάσταση έχει υποστεί ήττες και δεν είναι σε θέση να ελέγχει με επάρκεια τα εδάφη και τις θάλασσές της, ιδιαίτερα στο ρευστό περιβάλλον πριν την άφιξη του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια.

β) Παράλληλα, στο τέλος της ίδιας χρονιάς, και ιδίως μετά τη ναυμαχία του Ναβαρίνου (Οκτώβριος 1827), αρχίζει η πραγματική, απηνής δίωξη των πειρατών. Η ρήξη αυτή με τους πειρατές αποτελεί πλέον μία αναγκαιότητα, προκειμένου το υπό συγκρότηση κράτος να διαμορφώσει ένα στοιχειώδες περιβάλλον νομιμότητας στις περιοχές που ελέγχει και να αποκαταστήσει το αίσθημα ασφάλειας των κατοίκων -ιδίως των νησιωτών- που υφίστανται τις συνέπειες της συνύπαρξης με την πειρατεία.

Κούρσος, πειρατεία, επανάσταση, υπό διαμόρφωση νέο κράτος: τέσσερις λοιπόν παράγοντες που συνυφαίνονται σε ένα ενιαίο καμβά στον ελληνικό χώρο την περίοδο 1821-1829. Μέσα από επιλεγμένα παραδείγματα θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε όψεις της συνάφειας. Να διευκρινιστεί όμως προκαταβολικά ότι η συγκρότηση ενός κρατικού μορφώματος νεωτερικού

2 Τμήμα του αρχειακού αυτού υλικού είχε αξιοποιηθεί στη διδακτορική της διατριβή η Δέσποινα Θεμελή-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριον κατά την πρώτην Καποδιστριακήν περίοδον 1828-1829, Μέρος Α' Η δίωξις της πειρατείας, Μέρος Β' Το Θαλάσσιον Δικαστήριον*, Αθήνα 1973. Η μελέτη της αυτή υπήρξε καινοτόμος, αλλά και κάπως μοναχική, καθώς τα χρόνια που ακολούθησαν η θεματική αυτή δεν κατέστη πεδίο συστηματικής ιστορικής έρευνας.

3 Τα σχετικά τεκμήρια βρίσκονται στην Κεντρική Υπηρεσία των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Το αρχειακό υλικό έχει αναρτηθεί στην ψηφιακή συλλογή «Αρχειομνήμων» <http://arχειομνημων.gak.gr>. Καθώς για την επεξεργασία του υλικού χρησιμοποιήθηκαν τα ψηφιακά αντίγραφα, σε όλες τις παραπομπές που ακολουθούν αναφέρεται εντός του κάθε φακέλου και ο αύξων αριθμός λήψης του τεκμηρίου, με βάση τον οποίο ο αναγνώστης μπορεί να το αναζητήσει.

τύπου στην περιοχή δημιουργεί μία πρωτοφανή κατάσταση. Η διοίκηση φέρεται να χάρει αποδοχής από τις τοπικές κοινωνίες και τους πολίτες, ο κεντρικός όμως διοικητικός μηχανισμός, καθώς δεν έχει στηθεί μία επαρκής ιεραρχική δομή, επιλαμβάνεται στο ανώτερο επίπεδο όλων των υποθέσεων ακόμη και όσων μοιάζουν ασήμαντες. Παρότι όμως αυθημερόν σχεδόν η Αντικυβερνητική Επιτροπή και η Γραμματεία Ναυτικών ενεργούν για τη γραφειοκρατική διεκπεραίωση των υποθέσεων, η κρατική παρέμβαση δεν μοιάζει να είναι αποτελεσματική. Οι υποθέσεις χρονίζουν ακόμη και μετά τη δικαστική δικαίωση των θυμάτων, καθώς, παρά τις απειλές που εξαπολύει η διοίκηση, δεν είναι ισχυρή η εκτελεστική της ισχύς και η δύναμη επιβολής των ποινών.

Αν όμως οι κυβερνητικές και δικαστικές αποφάσεις που αφορούν περιστατικά πειρατείας αργούν να γίνουν εκτελεστές, από την άλλη πλευρά, στα τέλη του 1827, η ρητή καταδίκη της πειρατείας είναι ομόθυμη. Το «όνειδος της πειρατείας», η «επάρατος» ή «επικατάρατος» πειρατεία, το «ανόσιο και απάνθρωπο έργο» ή το «ανοσιούργημα», είναι χαρακτηρισμοί που επανέρχονται συνέχεια στα κείμενα των κρατικών και κοινοτικών αρχών αλλά και στις διατυπώσεις των ίδιων των εμπλεκόμενων προσώπων, ακόμη και εκείνων που κατηγορούνται για πειρατεία.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της πειρατείας στα επαναστατικά χρόνια στην Ελλάδα είναι ότι δεν αποτελεί αποκλειστικά και μόνο θαλασσινή υπόθεση. Οι πειρατικές έφοδοι επιχειρούνται κατά κανόνα όταν τα πλοία έχουν αγκυροβολήσει σε κάποια σκάλα για να προμηθευτούν εμπορεύματα ή όταν έχουν καταφύγει σε κάποιο υπήνεμο κόλπο για να αποφύγουν την κακοκαιρία.⁴ Οι πειρατές οι ίδιοι είναι εγκατεστημένοι στον τόπο που διενεργείται η πειρατεία ή σε γειτονικές παράλιες περιοχές. Το ακόλουθο περιστατικό εικονογραφεί αυτή τη διαπίστωση. Τον Αύγουστο του 1827 ο ιατροχειρουργός Αναστάσιος Νικολάου καταγγέλλει στη Διοίκηση ότι είχε ναυλώσει ένα γαλαξιδιώτικο πλοίο για να μεταφέρει εμπορεύματα. Το πλοίο αυτό, ενώ βρισκόταν αγκυ-

4 Ενδεικτικά μερικά παραδείγματα από τις πειρατικές επιθέσεις σε αγκυροβολημένα πλοία στα τέλη 1827: στον Ορνό της Μυκόνου (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών (περιόδου Αγώνος), φ. 61, λήψεις 226-227), στο Καμάρι της Χίου (φ. 62, λήψεις 120-121) στην Παλαιά Μονεμβασιά (φ. 63, λήψεις 85-86).

ροβολημένο στο επίνειο του χωριού Μούσκα κοντά στο Κρανίδι, δέχτηκε επίθεση από το εικοσαμελές πλήρωμα μιας βάρκας που υποτίθεται προμηθευόταν νερό. Ο καταγγέλλων θεωρεί ότι υπήρξε συνέργια των τοπικών προκρίτων, δύο γαλαξιδιώτικων πλοίων που ήταν αραγμένα κοντά και έμειναν απαθή στην επιδρομή, αλλά και του καπετάνιου του δικού του πλοίου. Ως ένδειξη αναφέρει ότι όλοι οι παραπάνω τον παραπλανούσαν πως τάχα στην πειρατική βάρκα επέβαιναν ειρηνικοί ψαράδες.⁵

Οι κάτοικοι λοιπόν των παράκτιων περιοχών εκόντες άκοντες εμπλέκονται με το πειρατικό φαινόμενο, το οποίο απαιτεί συνεργασία πολλών προσώπων. Η εμπλοκή αυτή παίρνει τις ακόλουθες μορφές: Οι παράκτιοι και νησιωτικοί πληθυσμοί:

- γίνονται θύματα της δράσης των εγκατεστημένων πειρατών,
- ωφελούνται από την πειρατική δράση ως αποδέκτες των πειρατικών λειών,
- ασκούν οι ίδιοι πειρατεία.

Στις μορφές αυτές της συνάφειας κατοίκων-πειρατείας θα αναφερθούμε συνοπτικά παρακάτω:

α) Οι παράκτιοι πληθυσμοί θύματα της δράσης των πειρατών

Όπως προκύπτει από το τεκμηριωτικό υλικό της εποχής το μεγαλύτερο σε πυκνότητα και ένταση ζήτημα που θέτουν οι νησιωτικές κοινότητες αφορά την πειρατική δράση που ασκούν στην περιοχή τους επείσακτοι, πρόσκαιρα ή οικογενειακά εγκατεστημένοι ένοπλοι. Πρόκειται για δύο κατηγορίες προσώπων. Καταρχήν, άτακτοι στρατιώτες που συνεργάζονται με την ελληνική διοίκηση, διαμένουν πρόσκαιρα -αλλά επί πολλούς μήνες- σε ένα τόπο, αναπτύσσουν πειρατική δράση και παράλληλα βιαιοπραγούν κατά των ντόπιων.⁶ Για παράδειγμα οι λεγόμενοι Ολύμπιοι, δηλαδή τα προερχόμενα από την Κασσάνδρα και Θεσσαλομα-

5 Βλ. σχετικά την αναφορά του Α. Νικολάου, (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 55, λήψεις 109-110), τον κατάλογο των λειών (φ. 55, λήψη 108), τη διαταγή της Γραμματείας Ναυτικών με την οποία ζητείται η σύλληψη των προκρίτων του χωριού (φ. 56, λήψη 186).

6 Χαρακτηριστική είναι η επιβάρυνση που επιφέρουν στα γειτονικά νησιά οι εγκατεστημένοι στην Κέα ένοπλοι, βλ. σχετικά παραδείγματα ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 54, λήψεις 162-164 και φ. 55, λήψεις 67, 78-79.

γνησία ένοπλα σώματα που μετά την αποτυχία των τοπικών εξεγέρσεων, είχαν καταφύγει στις Βόρειες Σποράδες.⁷ Εκεί με την υπόσχεση των οπλαρχηγών τους ότι θα μετάσχουν ενεργά σε εκστρατείες της ελληνικής διοίκησης κατά των Τούρκων, εγκατέστησαν επί χρόνια ένα καθεστώς φόβου και ανομίας.⁸

Κατά δεύτερον, ομάδες προσφύγων που μετά την καταστροφή των τόπων τους από τους Οθωμανούς, κατέφυγαν σε νησιά κυρίως των Κυκλάδων. Έτσι, Ψαριανοί, Κρητικοί, Κασιώτες εγκαταστάθηκαν στη Μήλο, τη Μύκονο, την Κέα, την Ίο, την Αμοργό, τη Σίφνο, τη Νάξο.⁹ Εκεί ευρισκόμενοι σε μεγάλη ένδεια, μην έχοντας αγροτική γη και άλλη περιουσία για να επιβιώσουν, και όντας εξοικειωμένοι με την ένοπλη δράση και τη βία, ρίχνονται στις πειρατικές καταδρομές σε διερχόμενα πλοία.¹⁰ Επειδή χρησιμοποιούν ως ορμητήριο τον νέο τόπο εγκατάστασής τους, οι

7 Ενδεικτική του προβλήματος είναι η άδεια καταδρομής σε πλοία που περιπολούν σε Λήμνο, Θάσο και Προποντίδα για να εμποδίζουν τις καταχρήσεις των Ολύμπιων, βλ. ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 53, λήψεις 4-6.

8 Βλ. σχετικά ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 59, λήψεις 166, 167 και 223-224, Π. Κοντογιάννης, *Οι πειραταί και η Θάσος*, Αθήνα 1915, (φωτομηχανική ανατύπωση Θεσσαλονίκη 1995), σ. 42-43, Θεμελή-Κατηφόρη, *Η δίωξις*, τ. 1, σ. 25-31, Κωστής Α. Κωνσταντινίδης, *Η ληστεία και η πειρατεία στη Σκύρο, Σκιάθο και Σκόπελο κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 μέχρι και της αντιβασιλείας του Όθωνα*, τ. Α', Αθήνα 1988, σ. 240-290.

9 Μνείες για Κασιώτες πρόσφυγες που ασκούν πειρατεία στην Αμοργό, Κάρπαθο, Πάτμο, βλ. ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 54, λήψεις 231-233 και φ. 55, λήψη 11, 98 και 99). Την παρουσία Σφακιανών και Κάσιων που ασκούν πειρατεία στις Κυκλάδες επισημαίνουν και οι Κ. Μέδελσων-Βαρθόλλδου, *Ιστορία της Ελλάδος από της εν έτει 1453 αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως μέχρι των καθ' ημάς χρόνων*, μετάφρ. Αγγ. Βλάχος, Αθήνα 1873, τ. Α', σ. 645 και Αντ. Πρόκες Όστεν, *Ιστορία της επαναστάσεως των Ελλήνων κατά του Οθωμανικού κράτους εν έτει 1821 και της ιδρύσεως του ελληνικού βασιλείου*, μετάφρ. Γ. Εμμ. Αντωνιάδης, τ. Β', Αθήνα 1869, σ. 265, βλ. και Θεμελή-Κατηφόρη, *Η δίωξις*, τ. Α', σ. 20-21.

10 Αξίζει να επισημανθεί ότι η εμπλοκή με την πειρατεία αφορά ακριβώς πρόσφυγες ήδη εξοικειωμένους με την πειρατεία και τη ζωή στη θάλασσα. Αντίθετα πληθυσμοί με αστική προέλευση και διαφορετική νοοτροπία, όπως οι Χιώτες πρόσφυγες στη Σύρο, στρέφονται περισσότερο σε οικονομικές δραστηριότητες, απότοκο της πειρατείας, δηλαδή το εμπόριο των πειρατικών λειών, βλ. Θεμελή-Κατηφόρη, *Η δίωξις*, τ. Α', σ. 42-43.

κατά τόπους πρόκριτοι καλούνται να απολογηθούν για τη δράση τους και οι τοπικοί πληθυσμοί, επειδή θεωρούνται συλλογικά υπεύθυνοι, υφίστανται τις συνέπειες. Παράλληλα τα ίδια πρόσωπα που ασκούν πειρατεία στη θάλασσα, συμπεριφέρονται με θρασύ, ληστρικό τρόπο απέναντι στους ντόπιους, αποσπώντας αγροτοκτηνοτροφικές προμήθειες και άλλα αγαθά.¹¹

Μια μόνο από τις πολυάριθμες μαρτυρίες. Οι κάτοικοι της Σερίφου, στις 24 Οκτωβρίου 1827, απελπισμένοι στέλνουν επιστολή στην Αντικυβερνητική Επιτροπή όπου αναφέρουν ότι τον προηγούμενο χειμώνα οι στρατιώτες του Βάσου Μαυροβουνιώτη άρπαξαν 300 κοιλιά κριθάρι από το υστέρημά τους. Κατόπιν Κρητικοί ένοπλοι υπό τον Δημήτριο Καλλέργη εγκαταστάθηκαν επί δύο ημέρες στα σπίτια τους και κατέφαγαν τις λιγοστές προμήθειές τους, καθιστώντας τον φτωχό τόπο τους «κοιλάδα των κλαυθμών». Ακολούθως, υδραίικα πειρατικά επέδραμαν στο νησί, οι θάλασσές τους πλημμύρισαν από πλήθος πειρατικών πλοιαρίων που επανειλημμένα καταλήστεψαν τους κατοίκους, ενώ μια ασθενική απόπειρα αντίστασης επέφερε αντίποινα. Η επιστολή καταλήγει με την πικρή διαπίστωση ότι ενώ βασανιζόμασταν να διώξουμε τον τουρκικό ζυγό πέσαμε σε άλλο πιο βαρύ, των Κρητικών και άλλων κακοποιών.¹² Η δράση των πειρατών δεν περιορίζεται όμως μόνο στην αρπαγή των αγαθών των κατοίκων αλλά εκτείνεται σε όλο το πλέγμα των καθημερινών σχέσεων και των συναλλαγών των ντόπιων. Όπως επισημαίνουν γλαφυρά οι πρόκριτοι της Καρπάθου στις 10 Σεπτεμβρίου 1827, οι πειρατές που έχουν καταστήσει το νησί τους άντρο τους ανάμεσα στα άλλα «απερίγραπτα και αναρίθμητα δεινά» παντρεύονται και παντρεύουν γιους και θυγατέρες των ντόπιων χωρίς τη θέληση των γονιών τους.¹³

Κάτοικοι των παράκτιων περιοχών, που με τα μικρά πλοία τους ασκούν την τρέχουσα εμπορική ή μεταφορική δραστηριότητα,

11 Ενδεικτικό είναι ότι οι αστυνομικές αρχές που διορίζει η Κυβέρνηση δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τους ντόπιους παράνομους, βλ. μια σχετική υπόθεση από τη Σίφνο ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 62, λήψεις 208-203 και φ. 64, λήψεις 63-64.

12 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 61, λήψεις 50-52.

13 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 56, λήψεις 197-198.

αποτελούν επίσης συνήθεις στόχους των πειρατών. Τόσο τα ίδια τα θύματα όσο και οι κοινοτικές αρχές του τόπου κατοικίας τους, με αναφορές τους στην κεντρική διοίκηση αναπαριστούν τις συνθήκες σύλληψης, τη συμπεριφορά των πειρατών, την οικονομική ζημία που υπέστησαν αλλά και τις δυσχέρειες στον εντοπισμό των δραστών και κυρίως στην επιστροφή των διαρπαχθέντων αγαθών. Χαρακτηριστικό της στάσης των πειρατών είναι η μεγάλη σκληρότητα απέναντι στα θύματα, η οποία δεν φτάνει όμως στη σύλληψη σκλάβων ή στη θανάτωση. Αφορά τη διαρπαγή του μεταφερόμενου φορτίου, των εξαρτημάτων και της επίπλωσης του πλοίου ή και του ίδιου του σκαριού, όπως επίσης των χρημάτων και των αγαθών των επιβατών και του πληρώματος, ακόμη και των ρούχων που φορούν.¹⁴ Ο όρος «μας εγύμνωσαν τελείως», που επαναλαμβάνουν τα θύματα στις αναφορές τους, είναι αποκαλυπτικός.

β) Οι παράκτιοι πληθυσμοί αποδέκτες των πειρατικών λειών

Οι ντόπιοι κλεπταποδόχοι αποτελούν βασικό στήριγμα των πειρατών, διότι η διάθεση των λειών αποτελεί προϋπόθεση της πειρατικής δράσης.¹⁵ Δημιουργείται μία αγορά γύρω από την πώληση ή μεταπώληση των λειών, που επιτρέπει τη διάθεση προϊόντων στο περιθώριο της νόμιμης αγοράς και με τιμές που εξαρτώνται κυρίως από την προσφορά (δηλαδή τις εκάστοτε λείες) και λιγότερο από τη ζήτηση, η οποία σε τοπικό επίπεδο δεν έχει διακυμάνσεις. Η Σύρος, η Μύκονος, η Σάμος και η Γραμβούσα είναι από τα πιο σημαντικά κέντρα διακίνησης πειρατικών λειών.¹⁶

Οικονομική σημασία έχει και το εμπόριο των πλοίων που έχουν συλληφθεί και διατίθενται προς πώληση, συνήθως κοντά στον τόπο πειρατείας, αλλά σε κάποια απόσταση από τον τόπο κατοικίας των πειρατών, ώστε να θολώνουν τα ίχνη και να δυσχεραί-

14 Βλ. ανάλογες πειρατικές ενέργειες κοντά στο Γαϊδουρονήσι και στη Νίσυρο στις 27/11/1827 και 8/12/1827, ΓΑΚ Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 65, λήψεις 55-56, 116-117 και 119-121.

15 Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των χωριών του Καρλοβάσου, σύμφωνα με καταγγελίες του αντιπροσώπου της Σάμου στην Αίγινα, ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 60, λήψη 132.

16 Θεμελή-Κατφόρη, *Η δίωξις*, τ. Α', σ. 40-43.

νεται η αναζήτησή του πλοίου.¹⁷ Παραστατική είναι η αφήγηση του ενός σκοπελίτη εμπόρου, ο οποίος στις 2 Νοεμβρίου 1827 καταγγέλλει ότι το πλοίο στο οποίο είχε φορτώσει εμπορεύματα δέχτηκε επίθεση από Ανδριώτη πειρατή στον Πύργο του Μακροτάνταλου στη ΒΔ ακτή της Άνδρου. Ο πειρατής άρπαξε το φορτίο, τα schoiniά του πλοίου και όσα μετρητά υπήρχαν. Αμέσως μετά ακολούθησε δεύτερη λεηλασία από μια τράτα Ψαριανών, οι οποίοι όπως γράφει: «μας απογύμνωσαν διόλου έως το κόκκαλον. Μας επήραν τα υποκάμισά μας, τα βρακιά μας, τα καπότα μας, όλα και αυτά τα παπούτζια μας και ό,τι άλλο είχομεν». Το θύμα με ειρωνεία καταλήγει ότι οι πειρατές τελικά τους αποβίβασαν στην ξηρά, όπου «εκατέβησαν οι κύριοι Άνδριοι και τα ηγόρασαν όλα».¹⁸

Η ύπαρξη εκτεταμένου δικτύου κλεπταποδόχων, που είχε εξασφαλίσει την ανοχή τουλάχιστον των τοπικών αρχών, ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την άνθηση της πειρατείας, ήταν τροφός της πειρατικής δράσης.¹⁹ Γλαφυρά περιγράφει τη σύνδεση αυτή ο Μικές Κυπαρίσης, ο οποίος είχε διοριστεί τον Οκτώβριο του 1827 από την κυβέρνηση επικεφαλής της ναυτικής μοίρας που θα αφάνιζε τους πειρατές στο Αιγαίο: «οι κλεπταποδόχοι κάτοικοι είναι το στήριγμα των πειρατών και το όργανον όλου του κακού, και όταν αυτοί δεν τιμωρηθούν, η πειρατεία δεν εξαλείφεται».²⁰

17 Για παράδειγμα ένα ποριώτικο πλοίο που άρπαξαν Υδραίοι πειρατές κοντά στη νησίδα Δοκος, μεταφέρεται και πωλείται στη Ερμιόνη (Καστρί), ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 57, λήψεις 116, 117 και 184.

18 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 64, λήψη 35-36 και φ. 62, λήψεις 49-50.

19 Καλό δείγμα της στάσης των τοπικών αρχών απέναντι στους κλεπταποδόχους είναι το ακόλουθο. Τον Νοέμβριο του 1827 ο Αναγνώστης Βασιλείου από την Κασσάνδρα καταγγέλλει ότι Κρανιδιώτες πειρατές συνέλαβαν και πούλησαν στις Σπέτσες τη γολέτα του. Οι αρχές των Σπετσών υποστηρίζουν ότι ο συμπολίτης τους που αγόρασε το πλοίο, το μεταπώλησε αγνοώντας ότι επρόκειτο για πειρατική λεία, ο δε νέος κεφαλλονίτης ιδιοκτήτης αναχώρησε, χωρίς άδεια απόπλου, για την πατρίδα του, όπου όμως δεν έχουν δυνατότητα να τον καταδιώξουν διότι αποτελεί αγγλικό έδαφος. Η κοινότητα δεν αποκαλύπτει το όνομα του σπετσιώτη κλεπταποδόχου (βλ. ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 60, λήψεις 182-183 και φ. 62, λήψεις 9-10, 15, 79-80, 110-111).

20 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 66 λήψεις 72-73, έγγρ. της 18/12/1827.

Εντούτοις, ενίοτε οι κοινοτικές αρχές μοιάζουν να είναι εγκλωβισμένες ανάμεσα σε συμπληγάδες: από τη μία πλευρά πειρατές και κλεπταποδόχοι και από την άλλη διώκτες τους. Ένα καλό δείγμα εισφέρουν με επιστολή τους οι πρόκριτοι της Μυκόνου. Στις 4 Οκτωβρίου 1827, ένας σπετσιώτης πειρατής συνέλαβε μεταξύ Τήνου και Σύρου ένα αμερικάνικο πλοίο, το γύμνωσε και το άφησε ακυβέρνητο. Ακολούθως, πήγε κρυφά σε μια ερημική τοποθεσία στο πίσω μέρος της Μυκόνου, όπου προσήλθαν Ψαριανοί που διέμεναν στο νησί, κάποιοι ντόπιοι, και ξένοι και αγόρασαν ποσότητες από αφιόνι (: όπιο), που ήταν φορτωμένο στο καράβι. Οι πρόκριτοι υποστηρίζουν ότι μόλις έμαθαν τα καθήκαστα, χάρη σε ομολογία του γραμματικού του πειρατή, κινητοποιήθηκαν και έπιασαν έξω από τη Χώρα έναν από τους κλεπταποδόχους με δύο κάσες όπιο. Ενώ συνέχιζαν τις έρευνες, κατέφτασε στο λιμάνι μία αμερικανική πολεμική κορβέτα και ο πλοίαρχός της κάλεσε τους δημογέροντες για ανάκριση, επειδή μάλιστα δεν έμεινε ικανοποιημένος από τις εξηγήσεις τους, κανονιοβόλησε τη Χώρα. Οι πρόκριτοι υποστηρίζουν ότι εντόπισαν δύο ακόμη κλεπταποδόχους και δύο πειρατές, αδυνατούν όμως να βρουν τους υπόλοιπους γιατί έχουν φύγει από το νησί.²¹ Καθώς δεν έχουν εντοπιστεί άλλα τεκμήρια για την υπόθεση αυτή είναι ενδεχόμενο οι μυκονιάτες πρόκριτοι να αποκρύπτουν τις δικές τους ευθύνες ή και την τυχόν συνενοχή τους. Το περιστατικό όμως σκιαγραφεί, νομίζω, τα δυσδιάκριτα όρια στους ρόλους των πρωταγωνιστών.

γ) Οι παράκτιοι και νησιωτικοί πληθυσμοί ως πειρατές

Η εμπλοκή μέρους των κατοίκων στην ασκούμενη στο Αιγαίο πειρατεία έχει μακρά παράδοση. Κάθε έξαρση του κούρσου στην περιοχή, στον 16ο, 17ο και 18ο αιώνα, ενέπλεκε πιο έντονα τους ντόπιους και στην πειρατική δράση, καθώς μετείχαν στα πληρώματα των ευρωπαϊκών κουρσάρικων πλοίων ή ρίχνονταν στην αρπαγή εξοπλίζοντας οι ίδιοι μικρά πλοία. Έτσι νησιά, όπως η Μήλος, η Μύκονος, η Ίος, η Κίμωλος, η Πάρος μεταβλήθηκαν σε φωλιές πειρατείας και εμπορίου λειών. Στα χρόνια της επανάστασης του 1821 η πειρατεία γιγαντώνεται αλλά οι περιοχές

21 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 62, λήψεις 153-154.

που ανθεί ενίοτε μετατοπίζονται, καθώς σχετίζονται με ειδικές συνθήκες όπως είναι:

- *Η έντονη ενασχόληση με τη ναυτιλία πριν την έναρξη της Επανάστασης.* Οι πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι η Ύδρα και οι Σπέτσες, ο στόλος και οι ναυτικοί των οποίων εντάχθηκαν στις επαναστατικές δυνάμεις, και αποτέλεσαν βασικό πυλώνα της νέας διοίκησης. Με την εξέλιξη όμως της Επανάστασης και την αδυναμία της κυβέρνησης να απασχολεί με μισθό το σύνολο των ναυτικών, ένα τμήμα τους αξιοποίησε την τεχνογνωσία που είχε αποκτήσει από τη θάλασσα στην πειρατεία. Ανάλογη είναι και η περίπτωση των Ψαριανών, οι οποίοι μετά την καταστροφή του νησιού τους έχουν διασπαρεί στις απελευθερωμένες περιοχές.²²
- *Η τοπική παράδοση ενασχόλησης με την πειρατεία.* Κάτοικοι περιοχών, όπως η Μάνη, τα Σφακιά, το Κρανίδι ή το Καρλόβασι στη Σάμο, εμπλέκονται σε πολλά περιστατικά πειρατικών ενεργειών, είτε ασκώντας οι ίδιοι πειρατεία είτε συνδράμοντας πειρατές.²³
- *Η τυχόν εγκατάσταση προσφύγων εξοικειωμένων με τα όπλα,* η δράση των οποίων αναμειγνύει και τμήμα των ντόπιων στην πειρατεία.
- *Η γεωγραφική ιδιαιτερότητα του τόπου.* Το πιο ισχυρό παράδειγμα είναι η Γραμβούσα, μια καστρονησίδα στην επαρχία Κισσάμου, όπου είχαν εγκατασταθεί Κρητικοί επαναστάτες μετά την κατάληξη της επανάστασης στην Κρήτη. Η ίδια η ελληνική κυβέρνηση κάνει λόγο για «βδελυρόν καταγώγιον ανόσιων πειρατών», που το όνομά της «φρίκνν κατήντησε να προξενεί».²⁴

22 Βλ. πειρατικές ενέργειες Υδραίων: ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 63, λήψεις 117-125, φ. 63, λήψεις 85-88, φ. 65, λήψεις 116-117, φ. 65, λήψεις 119-121· Σπετσιωτών: φ. 64, λήψεις 162-163· Ψαριανών: φ. 59, λήψη 47.

23 Βλ. μαρτυρίες για πειρατικές πράξεις που διέπραξαν Μανιάτες: ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 54, λήψεις 130-131, φ. 63, λήψη 16· Σφακιανοί: φ. 54, λήψεις 132-133· Κρανιδιώτες: φ. 60, λήψεις 182-183 και φ. 62, λήψεις 9-10, 15, 79-80, φ. 63, λήψη 13· Σαμιώτες (κυρίως Καρλοβασιώτες): ΓΑΚ, φ. 56, λήψεις 90-91, φ. 57, λήψεις 56-57 και 228-229, φ. 60, λήψη 132 κ.ά.

24 Βλ. έγγραφο της Γραμματείας Ναυτικών προς τους αρχηγούς και κατοίκους της Γραμβούσας με ημερομηνία 24/10/1827 (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου

Η ελληνική διοίκηση είχε πυροδοτήσει την πειρατεία, μέσω της αθρόας χορήγησης διπλωμάτων καταδρομής, ιδίως στις αρχές του 1827. Τέτοιες άδειες έσπευσαν να προμηθευτούν πολλοί κάτοικοι των παράκτιων περιοχών που διέθεταν ένα μικρό πλεούμενο.²⁵ Ενδεικτικό μάλιστα της κατάστασης ήταν ότι στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1827, ο ναύαρχος Κόχραν διαμαρτύρεται γιατί δεν βρίσκει άνδρες να υπηρετήσουν στον στόλο, μια και όλοι οι αξιόμαχοι ναυτικοί επιδίδονται στην καταδρομή από την οποία κερδίζουν περισσότερο.²⁶ Ο διακηρυγμένος στόχος χορήγησης αδειών καταδρομής ήταν να προκληθούν δυσχέρειες στο εμπόριο των Οθωμανών και κυρίως να παρεμποδιστεί η τροφοδότηση των στρατευμάτων τους και των πολιορκημένων από τους Έλληνες τουρκοκρατούμενων κάστρων της Πελοποννήσου. Εχθρικά πλοία λοιπόν λογίζονταν όσα εξυπηρετούσαν εμπορικά ή στρατιωτικά συμφέροντα των Οθωμανών. Στην πράξη η παροχή διπλωμάτων καταδρομής δημιούργησε μία κατάσταση αναρχίας και αυθαιρεσίας, καθώς τα διερχόμενα πλοία συλλαμβάνονταν και κατόπιν οι ιδιοκτήτες τους μέσα από μία μακρόσυρτη δικαστική διαδικασία προσπαθούσαν να αποδείξουν ότι δεν αποτελούσαν νόμιμη λεία.²⁷ Η διολίσθηση από το κούρσος στην πειρατεία ήταν

Ναυτικών, φ. 61, λήψεις 56-57). Για την πειρατική πολιτεία της Γραμβούσας και το τέλος της βλ. τη μαρτυρία του Κ. Κριτοβουλίδη, *Απομνημονεύματα του περί της αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών*, Αθήνα 1859, σ. 349-387.

25 Για παράδειγμα στις 31/7/1827 οι πρόκριτοι των Σπετσών ανακοινώνουν στην Αντικυβερνητική Επιτροπή ότι συμφώνησαν την τήρηση της τάξης με 16 σπεισιώτες καπετάνιους ώστε να αποκτήσουν αποκλειστικά εκείνοι δικαίωμα καταδρομής, ενώ προειδοποιούν ότι η ανεξέλεγκτη χορήγηση διπλωμάτων ήταν ασυγχώρητο σφάλμα που άνοιξε έναν ολέθριο δρόμο (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 54, λήψεις 60 και 62-63). Η κυβέρνηση αντιτείνει ότι τα καταδρομικά είναι ισχυρό όπλο για το έθνος, αποποιείται με οργή τις κατηγορίες περί δωροδοκίας στη διάθεση διπλωμάτων, ενώ επιτρέπει την αύξηση των σπεισιώτικων καταδρομικών σε 20 ή 24 (φ. 54, λήψεις 65-67).

26 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 56, λήψη 144, έγγραφο της 6/9/1827.

27 Χαρακτηριστική είναι η αλληλογραφία σχετικά με τη σύλληψη δύο πλοίων ιδιοκτησίας Κάσιων που ζούσαν ως πρόσφυγες στην Αμοργό (βλ. τα σχετικά με την υπόθεση έγγραφα: ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 54, λήψεις 231-233 και φ. 55, λήψη 11 κ.ά.).

λοιπόν στο θολό περιβάλλον των χρόνων αυτών αναπόφευκτη.²⁸

Οπωσδήποτε όμως η πειρατεία στις ελληνικές θάλασσες στα χρόνια αυτά ήταν ενδοχριστιανική υπόθεση, σε μεγάλο βαθμό μάλιστα ελληνική υπόθεση, καθώς θύματα και θύτες είναι Έλληνες. Αυτό αποδεικνύεται, από την πλειονότητα των υποθέσεων πειρατείας που καταλήγουν στη Γραμματεία Ναυτικών προς διευθέτηση. Οι περιπτώσεις πειρατείας σε ευρωπαϊκά πλοία είναι πολυάριθμες, σημαντικό τμήμα τους όμως αφορά καράβια που φέρουν σημαία των Ιονίων νήσων και έχουν ιδιοκτήτες ή καπετάνιους Έλληνες. Μια καταγραφή που έγινε με βάση τα χαρτιά του ναυάρχου Κόδριγκτον απέδωσε τον εντοπισμό 147 πειρατικών επιθέσεων από το Μάρτιο του 1825 έως το Σεπτέμβριο του 1827, από τις οποίες οι 84 έγιναν σε πλοία με σημαία Ιονίων νήσων.²⁹ Η καταγραφή δεν είναι πλήρης και κυρίως δεν περιλαμβάνει πειρατικές πράξεις που έπληξαν ελληνικά πλοία, αλλά είναι ενδεικτική του όγκου και της διασποράς του φαινομένου.

Η μέθοδος που εφαρμόζει η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της πειρατείας στηρίζεται στην εναπόθεση ή καλύτερα τη μεταβίβαση της ευθύνης δίωξής της στις κατά τόπους αρχές, παρόλο που ήταν αμφίβολο αν είχαν τα μέσα και την ισχύ να ανταποκριθούν σε αυτό το καθήκον.³⁰ Οι πρόκριτοι των κοινοτήτων καλούνται επομένως να συλλάβουν και να παραδώσουν συντοπίτες τους που φέρονται μπλεγμένοι σε πειρατικές ενέργειες, κυρίως όμως να αποζημιώσουν τα θύματα και να αποδώσουν

28 Η Αντικυβερνητική Επιτροπή στις 3/10/1827 ζητά από πλοιάρχους που βρίσκονται σε αποστολές καταδρομής -με εξαίρεση όσους διενεργούν αποκλεισμούς εχθρικών κάστρων- να επιστρέψουν στον τόπο τους (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 59, λήψη 25). Στις 16 του ίδιου μήνα, λίγες μόλις ημέρες πριν τη ναυμαχία του Ναβαρίνου επανέρχεται με αυστηρότερη διαταγή όπου απαιτεί την πλήρη συμμόρφωση όλων (φ. 60, λήψεις 121-122).

29 C. G. Pitcairn Jones, (ed.), *Piracy in the Levant 1827-8 selected from the papers of Admiral Sir Edward Codrington K.C.B.*, Navy Records Society, Λονδίνο 1934, σ. 281-290.

30 Για παράδειγμα πώς θα μπορούσαν οι πρόκριτοι της Κέας να αποσπάσουν από τον οπλαρχηγό Βάσο Μαυροβουνιώτη, που παρεπιδημούσε με τους άνδρες του εκεί, μία βρατσέρα, ιδιοκτησίας μονής της Σαλαμίνας, την οποία είχε αρπάξει; (βλ. ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 60, λήψεις 27 και 28).

στους δικαιούχους τα αγαθά τους.³¹ Σε περίπτωση που ολιγοπύρρουν θεωρούνται υπεύθυνοι οι ίδιοι και όλοι οι κάτοικοι της κοινότητας. Ενεργοποιείται δηλαδή η αρχή της συλλογικής ευθύνης σε επίπεδο κοινότητας, μία μέθοδος που είχε εφαρμοστεί ευρύτατα για μια σειρά αδικήματα και από την οθωμανική διοίκηση.

Η συλλογική ευθύνη τονίζεται στην αλληλογραφία της διοίκησης με τους δημογέροντες, όπου μάλιστα δεν διακρίνεται κάποιο ίχνος αμφισβήτησής της από τους θιγόμενους. Οι κοινότητες αποδέχονται ότι ο έλεγχος της ορθής και εντός του νόμου συμπεριφοράς των συμπατριωτών τους, ανήκει στις δικές τους αρμοδιότητες. Ισχυρές ενστάσεις προβάλλονται μόνον όταν η ευθύνη απορρέει από παράνομες πράξεις προσφύγων, οι οποίες προκαλούν δυσβάστακτες οικονομικές συνέπειες.³²

Η μετάθεση της ευθύνης στους συμπατριώτες του κατηγορούμενου για πειρατεία δεν επιβάλλεται μόνον από την κυβέρνηση. Αντίθετα είναι μία αντίληψη που διαχέεται σε όλη την κοινωνία. Ξεχωριστά πλήττονται οι συντοπίτες με τον πειρατή ιδιοκτήτες καϊκιών.³³ Κινδυνεύουν έτσι να υποστούν, βίαιες επιθέσεις, αντίποινα, ή ακόμη και δήμευση των πλοίων και των φορτίων τους,

31 Ενδεικτικά: Τον Σεπτέμβριο του 1827 οι πρόκριτοι του Καρλοβασιού καλούνται να καταβάλλουν 6.365,5 γρ., διότι συντοπίτες τους κούρσεψε σακολέβα χιώτικης ιδιοκτησίας και σημαίας των Ιονίων νήσων (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 57, λήψεις 56-57). Τον Νοέμβριο του 1827 οι πρόκριτοι της Τήνου ζητούν οι πρόκριτοι της Σάμου να ενεργήσουν για την επιστροφή Τηνιακών που ληστεύτηκαν από Καρλοβασιώτες πειρατές (φ. 62, λήψη 117).

32 Βλ. για παράδειγμα σχετικές διαμαρτυρίες των προκρίτων της Σκύρου και της Σκοπέλου Κωνσταντινίδης, Η ληστεία και η πειρατεία, τ. Α', σ. 247-248, 290-291.

33 Γενικότερα οι ιδιοκτήτες των πλοίων και οι ναυλωτές φαίνεται ότι αποτελούσαν εύκολη λύση για την απόσπαση χρεών των κοινοτήτων. Έτσι η Γραμματεία Εσωτερικών στις 6/9/1827 ζητά από τους πρόκριτους της Σύρου να κατακρατήσουν εμπορεύματα από όσα τηνιακά πλοία προσεγγίσουν το λιμάνι τους, προκειμένου να πληρωθεί χρέη προς τον αγοραστή των προσόδων του νησιού Εμμ. Ξένο (ΓΑΚ, Αρχείο Γραμματείας Εσωτερικών, φ. 104, λήψεις 49-50). Με κατάσχεση των πλοίων του τόπου τους ως αποζημίωση πειρατικών πράξεων συμπατριωτών τους, επαπειλεί η Διοίκηση και τους πρόκριτους του Καρλοβάσου στις 22/10/1827 (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 61, λήψεις 18-19).

ιδίως μάλιστα αν τύχει να βρεθούν κατά τη γνωστοποίηση της πειρατικής πράξης, αγκυροβολημένοι στις πατρίδες των θυμάτων.³⁴ Έτσι, κάποιοι Τηνιακοί που ληστεύτηκαν από πειρατές σε έναν όρμο της Χίου, καθώς γύριζαν από τη Σμύρνη με τους κόπους πολύχρονης εργασίας, διεκτραγωδούν στην Κυβέρνηση την άθλια κατάστασή τους και απελπισμένοι καταλήγουν το μόνο που τους μένει είναι να καταφύγουν στην αυτοδικία.³⁵

Η μέθοδος αυτή αντιμετώπισης της διάχυτης πειρατείας από τους κατά τόπους προκρίτους απηκούσε τις πρακτικές, τη νοοτροπία και τον τρόπο οργάνωσης του παραδοσιακού κόσμου, της οθωμανικής πραγματικότητας. Το νέο κράτος που δημιουργείται, μόλις νιώθει ότι πατάει πιο γερά στα πόδια του και στερεώνει την εξουσία του -χάρη και στην κάλυψη που παρέχει η διπλωματική και στρατιωτική στήριξη των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων- θα αλλάξει ρότα. Η ευκολία με την οποία ο Ανδρέας Μιαούλης εκτέλεσε την εντολή της Κυβέρνησης και μέσα στους πρώτους μήνες του 1828, διέλυσε τις διάσπαρτες πειρατικές εστίες και έκαψε ή συνέλαβε τα πλοιάριά τους, οφείλεται στις δικές του ικανότητες και το κύρος του, αλλά απηχεί και μια νέα εποχή που ανατέλλει με την εκπονή της Επανάστασης.³⁶ Στο περιβάλλον αυτό οι πειρατές αποτελούσαν στίγμα που έπρεπε είτε να εξαλειφθεί ή είτε να απαλειφθεί με την ενσωμάτωσή τους στις επίσημες στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις του ελληνικού κράτους. Όπως έγινε και στην περίπτωση των ομόλογων των πειρατών στον ορεινό χώρο, των κλεφτών, συνέβησαν και τα δύο, αλλά η οδός για την υλοποίησή τους υπήρξε, μακρά και δύσβατη.

34 Ένα παράδειγμα συνεισφέρει ο αστυνόμος Σίφνου, έχοντας εκδιωχθεί και καταφύγει με μικρή αστυνομική δύναμη στη Σύρο, υποστηρίζει ότι με δυσκολία συγκρατεί τους άνδρες του να μην επιτεθούν εκεί σε πλοία Σιφνίων για λόγους αντεκδίκησης (ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 62, λήψεις 208-209).

35 ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου Ναυτικών, φ. 62, λήψεις 120-121, επιστολή με ημερ. 24/10/1827.

36 Για τις ενέργειες του Α. Μιαούλη βλ. αναλυτικά Θεμελή-Κατηφόρη, Η δίωξις, τ. Α', σ. 67-76.